

ČASOPIS KATOLICKÉHO DUCHOVENSTVA.

Ročník XXXVIII.

1897.

Svazek X.

Styky bl. Petra Kanisia s vlastí naší a stručné dějiny českého překladu jeho katechismu.

K 300leté památce jeho úmrtí († 21. prosince 1597)
napsal Dr. Ant. Podlaha.

I.

V době, v níž doktor Petr Kanisius poprvé vstoupil ve styk s vlastí naší, byl mladistvý tento, jedva 33letý muž již proslulým jakožto vzorný řeholník, výtečný učenec i professor theologický, na slovo vzatý kazatel při dvoře krále Ferdinanda I., především pak jakožto neohrožený bojovník proti bludům stále více a více se rozmáhajícím. Prodlévaje od r. 1552 ve Vídni a stav se miláčkem i důvěrníkem královského dvora, pečoval horlivě o povznesení hynoucího náboženství katolického v zemích rakouských, i vešel záhy ve styk s vynikajícími muži katolickými, kteří brzy naučili se ctíti v něm řeholníka vynikajícího nejen svatostí života, nýbrž i neobyčejnou bystrostí a energií ducha. Oči věrných katolíků v těžkých dobách tehdejších obracely se s nadějeplnou důvěrou k nedávno vzniklému Tovaryšstvu Ježíšovu, jež se zdarem zahájilo činnost

Časop. katol. duch. XXXVIII. 37

svou na obranu katolické víry proti příboji pseudoreformace. Také v Čechách zatoužili katolíci po kněžích z Tovaryšstva, zvláště když uslyšeli, kterak zejména Kanisius ve Vídni blahodárně působí.

Již r. 1552 nabízeli někteří Pražští příznivci Tovaryšstva králi Ferdinandu I. jisté důchody k živě jesuitů, kteří by do Čech byli uvedeni. Byli to zejména vysocí hodnostáři církevní, Jindřich Pišek (Scribonius), probošt kapitoly svatovítské a administrátor arcibiskupství, Brus z Mohelnice, velmistr řádu křížovnického, Vít Theofil, opat Strahovský a Jan z Chotov, opat Břevnovský.

Ve slyšení svém, jež v říjnu r. 1552. ve Vídni měl, přednesl Skribonius králi Ferdinandovi jménem celé kapitoly metropolitní žádost, aby jesuity do Prahy povolal. Král slíbil, že s radostí přání jejich vyplní.*)

Ale teprve roku 1554 započalo se vážně jednati o zavedení Tovaryšstva do Čech, a lvi podíl ve vyjednávání tom a na starostech s ním spojených připadl bl. Kanisiovi. Vyjednávání počalo se v září zmíněného roku. Podnět k tomu dal Urbanus Textor**), biskup Labacký, zpovědník králův, jenž pronesl myšlenku, že by coelestinský klášter Ojvinský, v němž tehdaž jediný toliko řeholník žil, mohl i s důchody odevzdán býti jesuitům, kteří by tu zřídili kollej svou. Král změně té byl nakloněn, ano dychtivě sobě jí přál. Biskup Textor psal Kanisiovi, aby se postaral o vhodné muže z Tovaryšstva pro zamýšlenou kollej. Textorovi zdál se Ojvinský klášter nad jiné vhodným pro budoucí kollej,

*) Dr. Klem. Borový, Antonín Brus z Mohelnice, str. 144—145. Svoboda, „Pam. kolleje klem. v Praze“ v Čas. kat. duch. 1875, str. 1.

**) Urban Textor (Weber), biskup labacký (1544—1558), byl velikým příznivcem tovaryšstva; k jeho podnětu založil král Ferdinand 1550 kollej Vídeňskou.

jelikož — jak Kanisiovi psal — leží na hranicích Čech, Lužice, Mišenska a Slezska. Avšak Kanisiovi nevidělo se osamělé místo to býti vhodným; hojnější a požehnanější zajisté po jeho mínění činnosti bylo se nadíti, kdyby kollej v některém z hlavních měst řečených zemí byla založena. Král Ferdinand rozhodl tedy, aby sice kollej v Praze byla zřízena, ale z Ojvinského kláštera aby měla důchody své. Nadto pak v rozmluvě dne 14. října 1554 konané slíbil král Kanisiovi, že ze svého přidá, čeho pro kollej bude potřebí, koje se naději, že kollej království českému nemálo užitku přinese.

Sám také Kanisius sliboval sobě, že uvedení jesuitů do Prahy duším veliký prospěch vyplyne. „Veramente se' da sperar“, — tak píše dne 14. října 1554 sv. Ignáci — „grandissima edificatione et utilita copiosissima nelle anime, poi che li nostri saranno intrati in Praga, doue è il capo et metropolis de Boemia, et donde sono uscite quasi de prime radici de queste heresie in Germania“. *) V témž listě také oznamuje Kanisius, že ve Vídni již chystají se poslati do Říma listy, aby věc ta byla uspišena. Píše, že bude žádoucnou 12 osob z Tovaryšstva, a radí, aby mezi nimi byli dva doktoři theologie, kteří prý beze vsí pochyby naleznou příležitost užiti učenosti své u některých svedených i svůdců v Praze.

„Bůh smilujž se nad tolika hynoucími dušemi“ — píše Kanisius dále — „neboť Čechy kromě nové haerese následují také některých ze starých, totiž Pikarditů, Husitů atd., a chtějí vůbec všichni přijímati pod obojí, ačkoliv od té doby, co počali okoušeti trochu svobody lutherské, zdá se, že od husitské sekty znenáhla se odvracejí, pomíjejíce přísných postů a jiných obřadů oné sektě vlastních, jež zpočátku a po dlouhá

*) List Kanisiův sv. Ignáci 14. října 1554 u Braunsbergera, Epistulae et acta I. 497.

léta potom co nejsvědomitěji byli zachovávali. Pán popřejž nám milosti k tomu, bychom pomoci poskytli vznešené této části říše („per adiutar questa nobile parte dell' Imperio“), bychom zreformovali tyto svatyně Boží a zpět uvedli bloudící ovce k pravému a nejvyššímu jich pastýři, by jediné bylo stádo, jediný ovčinec a jeden pastýř“.

„Přál bych sobě“, píše Kanisius sv. Ignáci, „aby ti, k lož přijdou založit onu kollej, dobře vyzbrojeni byli svatou trpělivostí a velikou horlivostí, by hotovi byli ne tak k disputování jako k snášení, by vzdělávali tuto provincii spíše skutky svými nežli slovy, tak aby zasévavše v slzách, v radosti pak žali a sklízeli úrodu svou“.

A několik dní později, dne 26. října 1554, píše Kanisius sekretáři sv. Ignáce, Janu de Polanco: „... primum erit deo duce Pragense Collegium, ad quod statim Rex vellet evocari 12, nisi tempore obstaret, et pestis, quae brevi extinxit uno die Pragae 124.“

Ferdinand psal skutečně dne 20. října 1554 sv. Ignáci, že se rozhodl v Praze kollej založiti, a žádá za tím účelem o 12 bratří, mezi nimiž nejméně za 2 professory bohosloví. Ferdinand byl k tomu pohnut metropolitní kapitolou Pražskou, která za tou příčinou probošta Jindřicha a arciděkana Jana do Vídně k němu byla poslala. (*Pešina*, Phosphorus, 318—322). Sv. Ignác Ferdinandovi 22. listop. 1554 odepsal, že během roku žádané bratry do Prahy pošle. Ferdinand v listu ze dne 28. února 1555 projevuje sv. Ignáci radost z jeho slibu, že žádosti jeho vyhová.

Již na počátku r. 1555 svěřil král Ferdinand I. Skribonioví, Brusoví, Schradinovi a Janu z Ronšperka úkol, by pro Tovaryšstvo v Praze vyhledali sídlo příhodné. Mužové ti vzali v úvahu různé kláštery Pražské, mezi jinými také klášter sv. Tomáše, o němž dne

23. března 1555 králi zprávu podávají. *) Leč konečně nahlédl král, že bude nejlépe, jestliže Kanisius sám v Praze místo ke kolleji nejpříhodnější sobě vyhledá.

A takž někdy na počátku července r. 1555 zavítal Kanisius do Prahy. Od královského dvora a kleru Pražského přijat byl s velikou laskavostí a radostí**) i přislíbena mu od nich všemožná přízeň a pomoc při zakládání kolleje. „Všichni katolíci“ — píše Kanisius 15. července 1555 — „jsou přesvědčeni, že naši školami svými celým Čechám veliký užitek přinesou“.

Pohostinu přijat byl Kanisius ve špitále křížovníků s červenou hvězdou***) od příznivce svého Antonína Brusa, jenž i později stále radou i pomocí Kanisiovi přispíval.†)

Situaci shledal bl. Kanisius v Čechách velice příznivou. Sdělujeť sv. Ignáci radostně: „Zajisté ani v Bavořích ani v Rakousích neshledal jsem tak dobrých poměrů k tomu, aby schismaticové k jednotě církve katolické byli opět přivedeni, jako zde, a to z těchto příčin: 1. protože lid, ačkoliv pod obojí přijímá,††) neprotiví se přece obyčejům, cvičením a předpisům církve

*) Braunsberger I, 549, pozn. 1.

**) „Quis verbis complectatur, quantò gaudiò sacrorum hominum duces et omnes boni super veniente Canisio, cujus grande nomen Pragam fama praevoxerat, tripudiarint?“ Schmidl, Hist. Prov. Boh. S. J., I, 72.

**) „ . . kněz Petr Kanisius z tovaryšstva své obydlí také i vychování měl v špitále Křížovníkův s červenou hvězdou, a v tom pokojíčku, kde nyní velký oltář v tom křížovníckém kostele stojí, on Petr Kanisius až do postoupení kláštera i kostela sv. Klimenta bydlel.“ Beckovský, Poselkyně díl II. sv. I. str. 201.

†) Dr. Borový, Antonín Brus z Mohelnice, str. 148.

††) Dne 3. srpna 1555 píše Kanisius sv. Ignáci: „V Čechách i nejlepší katolíci přidržují se houževnatě přijímání pod obojí, dovolávajice se dovolení sněmu Basilejského.“

svaté, a lépe tu zachovávají půst a zevnější obřady, nežli kteříkoliv Němci; 2. protože náčelníci kněžstva, ačkoliv dosud v celém království českém není ani biskupa ani arcibiskupa, jsou velice horliví a pilní v obnovení náboženství; 3. protože husité již mezi sebou sami jsou nesvorní a málo mají lidí vzdělaných *) a kněží, tak že, kdyby bylo dosti kazatelů českých, jistě by docílili znamenitých úspěchův, jakkoliv tolik různých jest tu sekt a tak veliká převrácenost vznešených, a jakkoliv toliko 3 nebo 4 města výslovně jsou katolická. Všechna ostatní města s velikou slávou uctívají svého Jana Husa v den, kde upálen byl na sněmu Kostnickém. Co se týče prostředků životních, myslím, že v nižádné končině říše není takový nadbytek věcí časných a taková láce jako v Čechách.***) Universitu Pražskou shledal Kanisius v úpadku („quasi de niente“), i doufá, že na ní jesuité budou prvními professory theologie od dob Husových.***) I kojil se — zejména když ukazovalo se utěšené ovoce jeho kazatelské činnosti, o níž níže se zmíníme — blahou nadějí ve zdar budoucí činnosti Tovaryšstva v Čechách. „Zdá se mi“, píše, „že Božská dobrotivost chce v krátkém čase nakloniti se k obrácení těchto srdcí, jež ukazují již náklonnost ke ctnosti“.†) A nedlouho potom vyplynulo ze srdce jeho

*) V jiném, pozdějším listě svém praví Kanisius: „Učenější a profesori kloní se k naukám Luthrovým. Přemnohé zavádějí nauky víře katolické i stolici ap. štolské nanejvýš záhubné.“ (List sv. Ignáci ze dne 8. srpna 1555.)

***) List Kanisiův sv. Ignáci z 15. července 1555 (Braunsberger I. 545 - 546).

***) Kanisius sv. Ignáci 15. července 1555 (Braunsberger I, 549 - 550).

†) „Par a me, che la bonta del Signor Nostro se voglia presto inclinar par convertere questi cuori, li quali mostrano anche una certa promptezza alla virtu.“ Kanisius sv. Ignáci 15. července 1555. (Braunsberger I, 550.)

vroucí přání: „Popřejž Bůh milosti své a žehnejž snahám a podnikům našim na zpustlé této vinici“. *) Jakož pak sám na modlitbách svých země české býval pamětliv, doporučel ji i sv. Ignáci k vroucím modlitbám: „questa Boemia . . . raccomendo alle orationi della R. P. V.“**), zejména pak prosí, aby spolu s ním obracel se na modlitbách k svatým patronům země české: „Doporučujmež věc tu snažně sv. Vojtěchovi, mučeniku a biskupu českému, sv. Sigmundovi a Václavu knížatům, sv. Vitu a Prokopu, jakož i všem staroslavného tohoto království přesvatým patronům“.***)

Než, vedle světla vidí i stín, an dí: „Nebude nedostávati se přízně aniž pronásledování, útěchy ani zármutku na oné vinici, kdež prý jest 10.000 vesnic a městeček“. Nicméně prosí sv. Ignáce, aby neváhal poslati co nejdříve členy Tovaryšstva svého do Čech. „Mezi těmi, kteří posláni budou“, tak prosí Kanisius sv. Ignáce, „buďtež dva mužové obeznalí v jazyku řeckém, a několik jiných dobrých humanistů, jakož i dobrý kazatel německý“. Co do theologů přeje sobě, aby schopni byli čeliti rozličným haeresím, „jež každodenně zde (v Čechách) bují a se rodí zlobou nepřitele vši katolické pravdy, takže nechybějí tu Waldenští, Pikardité, Zwingliáni, Osiandriáni, Schwenkfeldiáni vedle jiných obyčejných haeretiků, a to vesměs pod rouškou přijímání pod obojí“. †)

Příchodu spolubratří svých nemůže se takměř ani dočkati; choe je míti v Čechách již před začátkem podzimu téhož ještě roku 1555, a navrhuje již i směr cesty. „Nerad bych“, tak píše 15. července, „aby se s příchodem našinců příliš odkládalo, jelikož v Čechách

*) List ze dne 3. srpna 1555.

**) List ze dne 15. července 1555.

***) Kanisius sv. Ignáci 3. srpna 1555 (Braunsb. I, 553.)

†) Kanisius sv. Ignáci 15. července 1555 (Braunsberger I, 551).

mnohdy v měsíci říjnu panuje krutý mráz“. „Nejlepší a nejkratší cestu“ — dí v listě svém ze dne 3. srpna — „budou míti Otcové, jestliže z Říma do Ankony se odeberou; odtud po moři do Terstu, bude-li vítr přízniv, pohodlně se budou plaviti; odtud do Lublaně přijdou a dále do Vidně, až pak konečně cíle svého, Prahy, dostihnou, a celou tu cestu ve čtrnácti dnech snadno vykonati mohou. Vůdcem a průvodcem svaté cesty té nechať jest Ježíš Ukřižovaný“.

Se vši horlivostí jal se Kanisius v Praze vše připravovati pro příchod budoucích spoludělníků svých. Především bylo mu, jak již řečeno, vyhledati příhodné místo ke kolleji a postarati se o potřebný důchod. Pro kolleji byla mu navrhována rozličná místa a nabízeny různé kláštery, avšak nižádné místo nezdálo se jemu býti tak příhodným jako dominikánský klášter sv. Klementa. Také král Ferdinand sbledával, že klášter tento k zamýšlenému účelu nejlépe se hodí. V klášteře tom žilo tehdáž toliko pět dominikánů, jimž nabízen byl klášter bl. Anežky. Arcikníže Ferdinand svolil k výměně klášterů. Dominikáni pak sami k ní byli ochotni, jelikož opustiti měli klášter starý a téměř zřícením hrozící a obdržeti výměnou klášter pohodlnější a k pobytu příjemnější, i nadáli se, že k výhodné záměně takové dosáhnou svolení provinciálova. Zároveň zažádáno o dovolení papežovo, jež později skutečně také bylo uděleno.

Kanisiovi líbil se klášter sv. Klementa zejména proto, že nalézal se takofka uprostřed města a proto dobře hodil se k umístění škol, nadto nalézalo se v něm dosti místností pro gymnasium a byla při něm značně veliká zahrada; konečně pak zdálo se mu, že správa a adaptace nebude vyžadovati příliš velikého nákladu.

Byl sice, jak jsme již výše byli podotekli, k umístění příští kolleje navrhován také augustiniánský klá-

šter sv. Tomáše v Menším Městě Pražském, v němž tehdaž jediný*) toliko řeholník žil, avšak Kanisius shledal, že by klášter ten nebylo možno tak brzo, jak by žádoucnó bylo, upravití.**)

Co se týče důchodův odhadoval Kanisius výnos coelestinského kláštera Ojvinského na více než 1000 tolarův, jak mu úředníci české komory z rozkazu královského byli sdělili, i psal tedy sv. Ignáci, že bude moci do Prahy bez rozpakův poslati netoliko deset, nýbrž dvacet až třicet osob.***) Mimo to velikou nadějí skládal Kanisius ve výdatnou pomoc královu; dne 15. července píše sv. Ignáci: „Náklad na stavbu (t. j. úpravu kláštera Klementinského) poskytne zajisté Jeho Veličenstvo, jenž této kolleji velice jest přízniv“.

Kromě těchto péčí a starostí rozvinul Kanisius v Praze také i požehnanou činnost apoštolskou jakožto kazatel a zpovědník. K žádosti arciknížete Ferdinanda kázával v chrámě Svatovítském dvoru arciknížecímu i hojně shromážděnému obecnstvu němčiny znalému, a to s úspěchem velikým. Sám arcikníže liboval sobě velice v kázáních jeho.†) V kázáních svých počínal sobě spolu i umírněně a obezřetně, aby nevzbudil na sebe hněv husitů, kteří by vlivem svým záměr králův v příčině jesuitské kolleje zmařiti mohli.††)

*) Dne 23. března 1555 píše Scribonius, Brus, Schradin a Rensberg králi Ferdinandovi I., že v klášteře sv. Tomáše na ten čas toliko dva řeholníci žijí.

***) List Kanisiův k sv. Ignáci 15. července 1555 (Braunsb. I, 549).

***) List ze dne 15. července 1555 (Braunsb. I, 549). O něco později (3. srpna) odhaduje důchody ty na 3000 zlatých a pokládá je za dostatečné měrou vrchovatou.

†) Dopis Kanisiův k sv. Ignáci 15. července 1555 (Braunsb. I, 548).

††) „Dicebat autem Canisius per dies festos ad frequentissimum conventum magno ardore pariter, ac fructu; ea quoque prudentia ac moderatione, crabrones ne irritaret. Hussitas, ajo,

Než přece vzniklo mezi husity proti němu podezření; ba, haeretikové čeští vidouce tak zdatného odpůrce, naplnění byli před ním strachem, jež zaplašiti hleděli tímto hexametrem:

Hinc procul esto Canis, pro nobis excubat Hus!

Než Kanisius vtipně odvětil veršem:

At qui Canem odère, haud oves sunt, sed lupi!

Byla to zejména hluboká učenost Kanisiova, jež přívržence Husovy zalekla, i vznikla mezi nimi pověst, že má býti do Čech poslán celý šik mužů v jemu rovných, kteří v disputacích bludy jejich budou potíratí a nevědomost učitelův jejich v posměch veřejně uváděti.

Aby tedy Kanisius takovýchto obav je zbavil, dal jim vzkázati, že Tovaryšstvo nehodlá do Prahy přijíti, aby disputacemi o náboženství s nimi se zaneprázdňovalo anebo veřejný pokoj rušilo, nýbrž aby jejich syny vyučovalo, a to zcela bezplatně. Prohlášením tím odpůrcové konečně se spokojili.*)

Veliká láska, s níž katolíci Pražští k bl. Kanisiovi byli přilnuli, projevila se tenkrát, když arcikníže Ferdinand dne 15. července 1555 Kanisia k otci svému Ferdinandovi do Augšpurku poslal, aby tam pro onu směnu klášterů schválení královské vymohl a zároveň o bezodkladné povolání Tovaryšstva z Říma vyjednával. Tu obávali se Pražané, že král Kanisia u sebe příliš dlouho zdrží, ano že snad služeb jeho jinde nežli v Praze užije. I obrátili se Jindřich Skribonius, Antonín Brus a JUDr. L. Schradin s prosebným listem ke králi, aby Kanisia, jenž kázáním svým dobrý základ v Praze byl položil, zase brzo zpět propustil, tak aby Kanisius, navrátě se k úřadu svému kazatelskému

ne offenderet, quorum magna vis regis de fundando Pragae collegio intentionem, quae ipsis jam suboluerat, poterat inflaminare.“ Schmidl I, 72.

*) Schmidl, o. c. I, 74.

a k připravování věci k založení kolleje potřebných, v Praze i nadále prodléval „k útěše a zpomoci duší, jež spasitelným hnutím ke ctnosti již jsou nakloněny“.*) Také arcikníže vroucně sobě přál, aby Kanisius do Prahy se vrátil; přál sobě toho netoliko vzhledem k blahu obecnému, nýbrž i k užitku svému vlastnímu, jelikož radíval se s ním i o soukromých záležitostech svých a rodiny své. Kanisius navzájem zase arciknížete velice sobě vážil jakožto katolíka velice horlivého. „Arcikníže“, tak píše sv. Ignáci, „jest otcí svému (v horlivosti náboženské) podobnější nežli ostatní bratří“.

Přání Pražanů se vyplnilo: Kanisius po krátkém pobytu v Augšpurku asi koncem července nebo počátkem srpna zase do Prahy se vrátil, a tu v blahodárné započaté činnosti pokračoval, především však jal se přestavovati a upravovati klášter Klementinský. Avšak již 14. října k žádosti krále Ferdinanda a vévody Alberta odebral se do Mnichova, aby vyjednával o kolleji Ingolstadtské. Čechy mohl tenkrátě tím spíše opustiti, jelikož P. Lanoius, rektor kolleje Videňské, jemu psal, že nejisto jest, kdy kněží pro Prahu určení z Říma přijdou, a dosud že nebylo dosaženo papežské dispense k záměně klášterův. Dne 26. října píše tedy Kanisius sv. Ignáciovi, že bude lépe, nepřijdou-li bratří během zimy, nebo, jestliže již na cestě jsou, že lépe bude, zdrží-li se po několik měsíců ve Vídni; neboť prý v budoucí Pražské kolleji za pobytu jeho v Praze sice mnoho bylo stavěno a opravováno, poněvadž však pozdě s pracemi těmi bylo započato, nemohou býti dokončeny leč až na jaře, a že vše lépe uspořádati se dá až příštího léta. Jelikož pak tedy během zimy v Praze o stavbu pečovati nemůže, a zatím jinde obecnému

*) List Skriboniův atd. ku králi Ferdinandovi ze dne 16. července 1555.

blahu více může prospěti, že on sám do Prahy se nevrátí, leč až noví soudruhové z Říma přijdou. *)

Strávil tedy zimní dobu v Ingolstadtě vrátil se přes Augšpurk a Vídeň kolem 20. února 1555**) zase do Prahy, obdržev zprávu, že žádání mužové z Tovaryšstva jsou již na cestě.

Mezi tím totiž dvanácte řeholníků z Tovaryšstva, obdrževše od papeže Pavla IV. a od sv. Ignáce požeňnání i vroucí napomenutí, odebralo se kolem 12. února do Prahy. Sv. Ignác dal jim průvodní listy datované v Římě 25. ledna 1556; králi Ferdinandovi pak zaslal list datovaný 12. února 1556, v němž píše: „Hos ergo duodecim offero V. M., de quibus unum dicam, quod non tantum labore et industria, sed sanguine etiam et vita sua animarum, ad quas mittuntur, salutem iuvare omnes expetunt“.

Zpráva, že spolubratři jeho za nedlouho do Prahy přibudou, naplnila Kanisia velikou radostí, již průchod dal v listu poslaném sv. Ignáci dne 17. března 1556 slovy: „Nekonečné díky Vám vzdávám, Vele důstojný Otče, že Jste milé bratry naše tak dlouho žádané poslal do Čech; doufám, že pro vyvolené tyto přátely své Bůh smiluje se nad zkaženým nad míru královstvím tímto i nad nejjasnějším králem, jenž více než kdy jindy nehodami se všech stran jest stíhán. . . .“ V téže radostné a nadějeplné náladě psán jest list jeho krakovskému kanovníku a sekretáři krále Polského Martinu Cromerovi, v němž píše: „Dlím již v Praze, stroje se uvítati našince z Říma přicházející, kteří, podporováni jsouce pomocí Boží i štědrostí královou zařídí zde školu veřejnou. Z toho dobří lidé velikou čerpají

*) Dopis Kanisiův sv. Ignáci z Mnichova dne 26. října 1555.

**) Dne 16. února 1556 píše Kanisius z Vídně Sweickerovi, že se navrátí do Prahy, „kamž za nedlouho přijíti mají Otcové z Říma.“

naději, že Pražané a Češi, od našich znenáhla vyučeni budouce, lépe usmyslí sobě o náboženství, a dále pokročí ve vědách literních.“*)

Jsa takto v radostném rozechvění a pečuje tím horlivěji o to, aby příchozím spolubratrům učinil pobyt v nové kolleji pro první čas aspoň snesitelným, nezanedbával Kanisius přece apoštolský úřad svůj. V postní době kázával opětně před arciknížetem i jinde a horlivě zpovídal. Na zelený čtvrtek dne 2. dubna měl ve chrámě Svatovítském slavnostní řeč latinskou. Z posvátného tohoto zaměstnání byl na čas vyrušen; musil v téže době postní odebrati se k rozkazu královu do kláštera Ojvinského, a odtud do Prahy mnoho věcí dáti dopravit, jež hodily se pro kostel, bibliothéku a dům. Při té příležitosti shledal Kanisius, že klášter Ojvinský z valné části jest vyloupen a od lidí světských obydlen.**)

Aby jesuité nemuseli vésti obtížnou správu vzdálených klášterních statků, zahájeno bylo vyjednávání s městem Žitavou, aby za určitou summu hotových peněz, jež by kolleji Pražské odvádělo, statky ty sobě na jistý počet let najalo.

Mezitím nadešel den pro Kanisia a věrné katolíky české vytoužený: dne 21. dubna přibyli jesuité z Říma vyslaní konečně do Prahy.***) O nesnázích a příkořích, jež na daleké cestě své řeholníci vytrpěti museli, pomlčíme,†) a uvedeme tu toliko výňatek z listu,

*) List Kanisiův ze dne 9. dubna 1556.

***) 17. května 1556 Kanisius sv. Ignáciovi.

***) List Kanisiův sv. Ignáci 17. května 1556; Orlandius kn. 16. č. 20; P. Crugerius, Sacri pulveres m. Aprilis str. 119. Udání Schmidlovo, jež klade příchod jesuitů do Prahy ke dni 18. dubna, nezdá se býti správným. Braunsberger, Canisii Epistolae et Acta I, 616. — Srvn. také Wintrův Život církv. 136.

†) Srvn. Schmidl, o. c., I, 87; prof. Jos. Vávra ve Sborn. hist. kr. III. 8.

jež Kanisius 17. května 1556 sv. Ignáci byl zaslal, z něhož vysvítá, jak trudné byly hmotné poměry nově přichozích. „Co se týče příchodu předrahých bratří, nescházelo jim příležitosti k osvědčení trpělivosti; nejdříve totiž ve Vídni oděv zanechali a nově se zadlužili, *) za druhé pak v klášteře bratry dominikány našli, kteří dosud se nevystěhovali, ačkoliv král k tomu je byl napomenul, za třetí nenalezli zde lůžek ani peněz. A takž po mnoho dní nikdo z nich z domu vyjítí nemohl pro nedostatek šatstva, jež nyní znovu se zhotovuje; P. Lanoius nám totiž píše, že šatstvo, jež již zhotoveno bylo, pro dům svůj hodlá podržeti. Než jakkoliv věci takto se mají, radujeme se přece v Pánu, nic nepochybující o prozřetelnosti a dobrotivosti Boha, jehož původem někteří velmožové poslali nám víno, pivo, maso i ryby. Nepokoje, jichž jsme se dříve byli obávali, nebyly příchodem naším vzbuzeny, i důvěřujeme se ze mnohých příčin v Pána, že budeme v tomto království mít školu znamenitou a vynikající; jakož mnozí nám slibují, syny své nám nabízejíce a i z daleka je k nám posílají hotovi jsouce; veliceť sobě cení nové tyto doktory a učitele královské, již z tak vzdálených krajin sem byli přišli. Dejž Bůh, aby nikdo z nich nezklamal naděje, kterouž příchodem svým byli vzbudili“. Druhá polovice tohoto výňatku zní utěšeněji nežli polovice první; naděje v budoucí úspěchy oslazovala Kanisiovi i jeho soudruhům nesnáze hmotné. Velice jej také potěšila laskavost, kterou katoličtí šlechtici čeští na sněm zemský zavítavší Tovaryšstvu projevovali.

Nesnáze hmotné vyplývaly odtud, že statky Ojvinského klášteře jesuitům dosud zúplna přičeny ne-

*) V Římě totiž marně čekali na cestovné, jež jim byl král Ferdinand zaslati přislíbil, i vypůjčili se tedy od římských přátel svých 110 dukátů. *Cartas de San Ignacio* VI. 155.

byly. I bylo třeba dlužiti se a sháněti peníze; často musil Kanisius dožadovati se sebe menší výpomoci peněžité u krále a jiných příznivců svých. I prával si při tom míti trpělivost, jakou druhdy P. Petr Codacius, první prokurator professního domu římského, se stkvěl. Král sice vykázal jesuitům jisté důchody, ale úředníci jich nevypláceli, odvolávajíce se na peněžní tíseň. „A takž“, píše Kanisius, „dosud ničehož jsme neobdrželi, leč veliké sliby; peněz však žádných nemáme, ani těch, jež obrátiti třeba na každodenní výživu, na nový oděv a na stavbu“. Zejména přestavbou kláštera zadlužil se Kanisius velice; dluh jeho dostoupil r. 1556 velice značné na onu dobu výše 1000 zl. rýnských. Z těchto nesnázi jim nemohl pomoci ani král ani arcikníže, ač by rádi byli tak učinili; nalézaliť se pro války turecké v neustálých finančních nesnázích. A král Ferdinand v soukromé rozmluvě žádal Kanisia, aby kollej Pražská vystříhala se pokud možná nejvíce značnějších peněžitých nákladů, a to vzhledem k všeobecné tísní peněžní. Zmíněná již neochota úředníků královských ukazovala se i při jednání o výměnu kláštera Klementinského a o přiřčení statků Ojvinských. I bylo by se jesuitům bývalo vedlo ještě mnohem hůře, kdyby byli nenalezli obzvláštního příznivce a ochránce svého v královském vicekancléři Jakubu Jonasovi. Ten když viděl, že záležitosti jesuitův od těch, jimž je král byl svěřil, liknavě jsou obstarávány, sám došel k přednímu z nich a později i k ostatním a důrazně na to naléhal, aby záležitost kolleje zkoncována byla. „Domnívátež-li se“, říkal jim, „že tito otcové od krále sem byli zavolaní, aby hladem zahynuli?“ A i jinými slovy je káral, nic toho nedbaje, že haeretikové i jiní naň k vůli nim hněvem zanevřeli.

V peněžních záležitostech Kanisiovým důvěrníkem

byl štědrý příznivec Tovaryšstva Skribonius,*) k němuž se Kanisius nezřídka i o přátelskou zápůjčku uchyloval.**)

A k nesnázím peněžitým přidružily se ještě jiné útrapy. V neděli dne 10. května 1556 byl Kanisius, slouže při hlavním oltáři mši sv., udeřen kamenem, jež neznámý útočník oknem do chrámu vhodil. A nedlouho potom, ve svátek Nanebevstoupení Páně (14. května), přistoupil k P. Corneliovi Brogelmannovi mši sv. sloužícímu po konsekraci jakýs muž, jenž knězi spílali se jal, že prý modlářství tropí, až i konečně ruky své pozvedl, by jej udeřil, řka „Neodpovídáš mi?“ Ale přísluhující frater Kašpar Konger a stařec nějaký zuřivce z kostela vyvedli, dříve než zlý skutek svůj dokonati mohl.***)

Luza často na ulici jesuitům spílala a po nich kameny házela, vzdělanější pak utrakvisté o Kanisiovi říkali: „Doktor Kanisius zná sice pravé náboženství, ale nechce se k němu otevřeně znáti“. „A tak, myslím“, píše Kanisius, „smýšlejí všichni o jesuitech, pokládají nás za učené a zběhlé v naukách posvátných, avšak jsou proti nám naplněni zlou vůlí, protože zdáme se jim býti stolici apoštolské příliš oddanými a novotám nepřátelskými. Přece však tito Husité velice se nás bojí, a čím méně o pravdu opíratí se mohou, tím více děsí se této kolleje, jež všem katolíkům k veliké jest útěše“.†)

Ku konci května r. 1556 odebral se Kanisius

*) Srvn. Borový, Jednání a dopisy II, 599; Braunsb. I. 610.

***) Borový, Jednání a dopisy II, 389—390; P. J. Svoboda v Čas. kat. duch. 1875, 6.; Borový, Antonín Brus z Mohelnice, str. 148.

***) List Kanisiův k sv. Ignáci 17. května 1556 u Braunsberg. I, 618—619; srvn. Schmidl I, 89.

†) List Kanisiův sv. Ignáci 17. května 1556.

s třemi královskými kommissaři do kláštera Ojvinského. Statky klášterní pronajaty na deset let Žitavanům, kteří jesuitům ročně 1400 tolarů odváděti se zavázali.

Navrátiv se 11. června do Prahy staral se Kanisius o zařízení a otevření škol. I tu byl nedostatek peněz na překážku. „Školu dosud otevřítí jsme nemohli“, píše Kanisius 11. června sv. Ignáci, „a to jak pro stavbu budovy, jež za krátko bude dokončena, tak i pro nedostatek peněz. . . .“ Za to veliké množství rodičů, mezi nimiž mnoho vznešených a urozených, žádalo, aby synové jejich do škol jesuitských byli přijati. Po mnohých přípravách byly konečně školy u sv. Klementa dne 8. července otevřeny. Jesuité nadáli se od krále, že otevření škol poddaným svým ohlásí a jim je doporučí, avšak Ferdinand sobě přál, aby jesuité s největší možnou skromností započali, by nepopudili na sebe hněv Pražské university. Za to administrator Skribonius a kapitola Pražská nařídili, by farárové s kazatelnými školami jesuitské věřícím doporučili.

Veliké starosti působilo Kanisiovi i příznivcům jeho, že mezi řeholníky Pražské kolleje nebylo dosti kněží českého jazyka znalých, ač otcové češtině chutě se učili. Avšak Kanisius dočkal se po nedlouhém čase té radosti, že do Tovaryšstva vstupovali Čechové rodilí; prvním byl Vojtěch Boušek.*)

Mezitím ustanoven byl (dne 7. června 1556) Kanisius od sv. Ignáce provinciálem řádu jesuitského „in regno Bohemiae, in archiducatu Austriae, in ducatu Bavariae et in universa superiori Germania“. Také jako provinciál pobýval Kanisius častěji v Čechách pečuje otcovsky nejen o potřeby kolleje, nýbrž i o potřeby katolíků českých. K jeho radě a podnětu arcikníže Ferdinand mnoho katolické víře prospěšných opatření

*) Srvn. Schmidl I, 83, 105; prof. V á v r a ve Sborníku III, 13.
Časop. katol. duch. XXXVIII.

a zařízení učinil. Tak na příklad k radě Kanisiově nařídil arcikníže, aby v poledne zvonilo se klekání, při němž všichni modliti se měli za odvrácení nebezpečí od Turků hroziícího. *)

Jaké vážnosti Kanisius všude se těšil, o tom svědčí dopis Fr. Petra Silvia S. J., 29. srpna 1556 do Říma zasláný, v němž čteme tato slova: „Otce našeho provinciála Kanisia tyto severní krajiny podivuhodným způsobem sobě váží, takže nejen katolíci, nýbrž i husité a jiní haeretikové, ano i židé jej milují, ač nad tím rmoutí se strůjcové zla, že tak mnohé věci k jeho radě v celém Německu se dějí“.

R. 1557 připadl Kanisiovi nemilý úkol urovnati neshodu v Pražské kolleji vzniklou, která by málem byla od Tovaryšstva odvrátila náklonnost dosavadních příznivců Pražských. Jeden z členův Pražské kolleje, Dr. Jan Tilia, jinak i Tilianus zvaný, ze ctižádosti dostal se do sporu s rektorem kolleje Ursmarem Goissoniem, a popuzoval zejména Skribonia a Antonína Brusa proti představeným svým. **) Kanisius nucen byl nerozvážné počínání nadaného ale nesnášenlivého muže přísně pokárati, a konečně mu naříditi, aby do kolleje Vídeňské se odebral. Když však ani ve Vídni ctižádosti jeho hověti nechtěli, odebral se samovolně zase do Prahy, ubytoval se u křižovníků a pobuřoval proti rektoru Ursmarovi oba zmíněné nejlepší přátele Tovaryšstva. Tu Kanisius v dopise, jež z Ingolstadtu dne 28. července 1557 oběma zmíněným mužům zaslal, nepěkné jednání Tilianovo v pravé světlo postavil, a zároveň přízní jejich doporučil výtečného P. Jana Victoria, ***) jež poslal do Prahy jakožto zástupce svého, aby poměry

*) Schmidl I. 109.

**) Viz obšírné vyličení sporu toho u Schmidla I. 111.

***) Srv. Schmidl I. 114.

v Pražské kolleji urovnal. *) Tilianus odebral se do Říma, avšak na cestě zachvácen byv zimnicí zemřel, hořce lituje skutků svých.

Také později býval Kanisius s Pražskými přáteli svými ve styku písemném. V listu dne 10. srpna 1557 Brusovi z Ingolstadtu zaslaném doporučuje mu ještě jedenkrát P. Victoria, a prosí, aby Pražského knihkupce, jenž od Ingolstadtského knihkupce knih v ceně 33 zl. na úvěr vzal, a za něhož se Kanisius byl zaručil, ku placení přiměl.***) V listě 4. listopadu 1560 z Augšpurku Brusovi, tehdejší biskupu Vídeňskému, zaslaném doporučuje přízni jeho kollej Vídeňskou i Pražskou, a zmiňuje se o nesnázích, jež Pražské kolleji způsobují Žitavští jakožto nájemcové klášterních statků Ojvinských.***) Roku 1561 navštívil Kanisius opět Čechy, jak vysvítá z listu poslaného 17. července „ex monasterio inter Planam et Thinam“ Skriboniovi, a týkajícího se plánu zříditi v Plzni kollej jesuitskou s příslušnými školami. †) Když Brus jmenován byl arcibiskupem Pražským, neopomenul Kanisius příteli svému zaslati dne 22. prosince 1561 z Augšpurku dopis, v němž mu k důležitému úřadu tomu srdečně blahopřeje. ††)

Po sedm let pečoval Kanisius jakožto provinciál o kollej Pražskou, jejímž byl původcem, nepouštěje při tom ovšem nikdy se zřetele i jiné zájmy církve katolické v Čechách. Při novém rozdělení německých provincií připadla Kanisiovi část, v níž Čechy zahrnuty nebyly. A takž ztratila česká provincie jesuitská navždy

*) Originál v arcib. archivě Pražském.

***) Originál v arcib. archivě Pražském.

****) Originál tamtéž.

†) Úplné znění tohoto dopisu pojal Beckovský do své Poselkyně, díl II., sv. I. (vyd. Rezkovo str. 254.)

††) Originál v arcib. archivu Pražském; zmenšené faksimile jeho tuto připojujeme.

zakladatele svého; požehnaná památka jeho žila však ve vděčných myslích katolíků českých dále, i zasluhuje, aby zejména letos, kdy oslavuje se 300leté výročí jeho smrti, opět byla oživena.

II.

Jako v Německu a jinde,*) tak i v Čechách nebyl katechismus Kanisiův co do času prvním katechismem katolickým, neboť již před vyjitím českého překladu díla Kanisiova měla literatura česká svoje katechismy. A jest zajímavo, že právě známý nám přítel a podporovatel Kanisiův, probošt *Skribonius*, to byl, jenž již před Kanisiem český katechismus složil a vydal. Nejdříve sestavil *Skribonius* stručný nástin katolického učení a vydal jej r. 1552 pod názvem: „Katechismus neb nabebenj frzeštianské fratičce popisné“. (V Prostějově u Jana Günthera v 8°).**) Později přepracoval tuto práci svou šíře. Tiskem vyšlo obšírnější toto zpracování r. 1556***) s titulem: „Katechismus aneb Naučení Głowiefa frzeštianského k vžitku netoliko mládeži ale h lidem doipielehšjho wiešu objijrniegij jepšanú a znouu myšijtjenú“. MDLVI. (107 nestr. listů v 8°). Na konci se čte: „Vytištěno v Starém Městě Pražském, v sobotu před slavným Hodem Vzkříšení Pána Krista u Jana Kantora“. Připsáno jest dílko „urozenému Pánu, panu Janovi mladšímu z Lobkovic a na Teyně Horšovským, nejvyššímu purkrabí Pražskému etc. jeho milosti“. V obšírnějším tomto zpracování svého katechismu podal *Skribonius* důkladněji zejména nauku o svátostech; k tomu pak pohnula jej ta smutná okolnost, že — jak

*) Srvn. O. Braunsberger, Entstehung und erste Entwicklung der Katechismen des seligen Petrus Canisius, 1893, str. 8—9.

**) Jung. Hist. l. c. IV. c. 1256.

***) Jungmann uvádí sice pod č. 1251 vydání jeho z r. 1546, to však patrný omyl.

sám pravi — „mnozí z starých lidí i z kněží nevědí, co sú to svátosti, odkud pošly, jaký užitek přinášejí!“ Stručný katechismus Skriboniův vyšel tedy již tři léta před vydáním velikého*) i nejmenšího katechismu Kanisiova, avšak rozšířené přepracování jeho již v době, kdy veliký Kanisiův katechismus nejen na světlo byl vydán, nýbrž již i několikera vydání se dočkal. Nicméně však Skribonius při práci své nenásledoval Kanisia ani co do rozdělení ani co do obsahu své práce. Srovnáme-li i jen povrchně práci Skriboniovu s prací Kanisiovou, postřehneme ihned veliké přednosti práce Kanisiovy co do uspořádání látky i precisnosti výměrů.***) Bylo tedy věru žádoucí, aby některý z katechismů***) Kanisiových do češtiny byly přeloženy.

Veliký katechismus Kanisiův, čili jeho „Summa doctrinae christianae“ *do češtiny přeložen nebyl*, nýbrž v Praze toliko latinský originál jeho znovu byl vydán.†) Do češtiny přeložen byl pouze *malý katechismus* jeho („Parvus catechismus catholicorum“), jehož originál vyšel poprvé r. 1558.††) Stalo se tak r. 1559. Dovidámeť se ze Schmidlovy Hist. Societ. Jesu Prov. Boh.†††), že roku jmenovaného Pražská kollej tiskem vydala katechismus Kanisiův v řeči latinské, české a německé.

*) Vyšel na počátku května r. 1555 ve Vídni; podruhé vytištěn tamže a téhož roku v létě; po třetí tamže na počátku r. 1556 a po čtvrté touž dobou v Lovani; tak zv. „nejmenší“ katechismus, totiž „Summa doctrinae christianae per quaestiones tradita et ad captum rudiorum accomodata“ (59 otázek) vydán byl v Ingolstadtě rovněž počátkem roku 1556.

**) R. 1556. zakoupeny byly pro mládež Pražskou latinské katechismy Kanisiovy, a to, jak se podobá, prostřednictvím Skriboniovým. Srv. Braunsberger, Ep. et acta I. 611 pozn. 1.

***) Rozeznává se „veliký“, „malý“ a „nejmenší“ katechismus.

†) Známe výtisk z r. 1765 (Strah. kn. VI, 70).

††) Braunsberger, Entstehung etc. str. 117.

†††) I, 137.

Byla to první kniha, kterou Pražští jesuité vůbec vydali. Katechismus ten rozdán nejen žákům, nýbrž i mezi lid, a docházel hojně obliby. Jen utrakvistickým professorům kolleje Karlovy se nelíbil. Vzavše sobě za záminku, že knihtiskaři Pražští podrobeni jsou akademickým úřadům, bez jejichž vědomí nic prý vydávati nesmějí, spůsobili, že senát Pražský tiskaře jesuitského uvrhl do vězení, z něhož jej teprvé po dlouhé době propustil. Schmidl ve své zprávě sice nepodotýká, byl-li to veliký či malý katechismus Kanisiův, z kontextu však téměř s jistotou lze souditi, že to byl buď katechismus „malý“ nebo „nejmenší“. Po exempláři tohoto vydání marně jsme pátrali; rovněž tak nemohli jsme se dohledati vydání z r. 1572, k němuž prý připojen byl přípis arcibiskupu Pražskému. *)

Nejstarší nám známé vydání českého překladu katechismu Kanisiova pochází z r. 1584 a chová se v bibliothéce Strahovské (sign. B G IX 73) a musejní (sign. 36. G. 14). Titul jeho zní:

Malý Katechismus anebo Summa Pravé Křesťianské Katholické všeobecné Wijsny. Spolu s Kalendářem a nábožnými modlitbami k užívání každodennjmu velmi prospěšnými a příjhodnými. Tudiž s fratická zpráva, kterakby se Ešloweš w přigijmání wlebné Swátosti Oltárníj křesťiansky zachowati měl. S powolenijm Dswijceného Knijžete a Pana B. Martina Arcybiskupa Pražského. Létka MDLXXXIII. 15 listů nečíslovaných a 176 listů číslem označených ve 12°.

Na prvních dvou listech nalézá se „Předmluva Petra Canisia svatého písma doktora“; pak na 15 dalších listech následuje „Křesťanský kalendář, v němž všickni svátci, jenž od poslušných a věrných synův katolické křesťanské církve svěceni a držáni býti mají,

*) Jung. Hist. I. IV.. 1268.

červenou barvou jsou znamenáni“. Číslovaným listem 4. počíná se katechismus o pěti kapitolách, k němuž jakožto kapitola šestá připojeni jsou „jistí důvodové z Písma svatého k stvrzení a prokázání pravé křesťanské katolické staré všeobecné víry, proti níž brány pekelní, to jest všeliké kacířstvo, sektářství, pikhartství, všelící novověrci a odřezanci neostojí“. Na listu 117. „počínají se některé krátké modlitby, kterak se má člověk křesťanský každého dne Pánu Bohu poroučeti“. Mimo jiné jsou tu jádrné modlitby nadepsané: „Svatého Řehoře modlitby o spasitedlném umučení Pána našeho Ježíše Krista“, „Svatého Ambrože modlitba ku Panně Marii, důstojné Matce Boží, a všem Božím milým svatým“, „Modlitba sv. Tomáše, v níž se všecko, což k polepšení života náleží, obsahuje,“ a j. Na listu 155. a násl. obsaženo „krátké a spasitedlné naučení o velebné Svátosti pokání svatého a nejsvětějšího Těla Pána našeho Ježíše Krista“. Závěrek pak všeho činí „modlitba pěkná krále Manasessa, když byl v Babyloně uvězněný“ a „nábožná modlitba sv. Augustýna, v kteréž se ponizuje služebník Boží“. — Zkoumáme-li tento český překlad, shledáváme, že nebylo k němu za předlohu užito latinského katechismu Kanisiova, nýbrž *německého*, jenž r. 1563 vyšel pod titulem „Katechismus. Kurtze Erklärung der fürnemsten stück des wahren Catholischen Glaubens“. *) K posouzení českého překladu předkládáme z něho zde malé dva výňatky vedle příslušného originálu německého.

Die einig wahre katholische Kirch ist so viel als eine gemaine Versammlung aller Christglaubigen, welche in Einigkeit des Glaubens und in gleichförmiger Haltung der Sacrament vereini-

Jedna pravá katolická všeobecná církev tak mnoho jest, jako společné obecní shromáždění všech v Krista věřících, kteří v jednotě svornosti a jednomyslnosti víry a v jednostejném u-

*) Srvn. O. Braunsberger, Entstehung und erste Entwicklung der Katechismen 126—135.

get seind, und sich aus Christi Befehl hie auf Erden regieren lassen von dem Apostel Petro und seinen Nachkommen, als von einem geistlichen Haupthirten und Christi Stathalter.

živání svátostí sjednocení a spolčení jsou, kteří z poručení Krista zde na zemi mají řídit, vésti a zpravovat se apoštola sv. Petra a jeho potomku, jakožto duchovnímu hlavnímu a nejpřednějšímu pastýři duší svých a Krista Pána náměstku.

Naproti tomu zní text latinský: „Quid est Ecclesia? Est omnium Christi fidem atque doctrinam profitentium congregatio, quae sub uno et summo post Christum capite et pastore in terris gubernatur.“

Die christlich Ehe ist auch ein Sacrament, durch welches zwo christliche Personen, Mann und Weib sich ordentlicher, gebürlicher weiß zusammen verheurathen, und als lang sie leben, bei einander bestendig zu bleiben versprechen. Darzu empfangen sie in diesem Sacrament Gottes gnaden, daß sie desto baß erbarlich leben, christliche Kinder zeugen und auffziehen, auch die Sünden der Unkeuschheit und aller Unzucht füglich vermeiden mögen.

Stav manželský mezi křesťany také jest jedna svátost, v kteréžto dvě křesťanské osoby totiž muž a žena pořádně a náležitě s sebou se oddávají a spolčují, připovídají a slibují pokud nejdéle jsou živi spolu tovaryšstvo a nerozlučnost zachovávají. K tomu pak přijímají v této svátosti milost Boží, aby tím snáze poctivě živi byli, křesťanské děti plodili a odchovávali, ano i hříchu chlíplosti a všelijaké nestydatosti tím snáze a lépe ujtí a se vystříhati mohli.

Naproti tomu originál latinský: „Quid est matrimonium? Sacramentum, quo vir et mulier legitime contrahentes, individuum vitae societatem ineunt, gratiaque divina donantur, tum ut soboles honeste et christiane suscipiatur ac educetur, tum ut humanae libidinis et incontinentiae peccatum declinetur.“

Jak z ukázek těchto patrně, sleduje český překlad otrocky předlohu německou i proti duchu českého jazyka; překládá i německý člen („také jest jedna svátost“, „jedna pravá církev“) a mnohých jiných poklesků se dopouští.

Hojnou měrou užil velikého katechismu Kanisiova *Jakub Horčický z Tepence* při skládání pěkného spisu svého „Konfession Ratholická,“ r. 1609. tiskem vydaného.“*)

R. 1615 vyšel v Augšpurce český překlad malého katechismu Kanisiova pěknými dřevoryty hojně vyzdobený. Titul jeho zní „Katechismus Petri Kanisii Soc. Iesu Th. obrázků podobných. W Augšpurce 1615“ (124

*) Srovn. Sborník hist. kroužku, V, str. 16.

str. 8°); na konci: „Augustae Vindelicorum apud Christophorum Mangium Anno MDCXV“. Dilo to vyšlo dříve v jazyku latinském, řeckém, francouzském, vlašském a německém. Charakteristická jsou slova předmluvy, jimiž německý vydavatel vydání české odůvodňuje. „Že pak mnozí jiní téže práce naší pro jiné národy a jazyky převelmi žádostiví jsou, nijakž nám českého, Němcům tak blízkého jazyku, pomínouti neslušelo. Nebo ačkoliv v českém království římské katolické náboženství, ku kterému všecken ten národ před lety 894 z modlářství vyvedený přistoupil, od mnohého a rozličného kacířství ještě před mnohými časy převelikou škodu ucítilo a až podnes podobných neřestí konce žádného nevidí: mnohých však šlechetných, urozených, důstojenství jak i uměním vznešených lidí taková v zachování pravé starodávní víry horlivost jest, že se římské katolické náboženství, přes nezbednosti větřelých sekt, nejináč než jako veliký plamen větrovou prudkostí víc a více rozmáhá, čehož výborně povědom jsa P. Iacobus Geranus, kolleje císařské v Praze Soc. Iesu rektor, všelijak se s pomocí pobožných lidí přičinil, aby se s národem svým, nejvíce pak s mládeží o to duchovní pohodlí sdělil: jehož jsme my horlivé žádosti a z pravé a bratrské lásky ku katolickým Čechům pocházející náchylnosti podle nejvyšší možnosti naší povoliti usilovali“.

Roku 1633 vydal Václav Aloisius Claudius Nepomucký, „J. M. C. alumnus“ *): „Krátké otázky na Katechismus Petra Kanyska z Tovaryšstva Ježíšova s vysvětleným Ceremoni Mše Sváté a předních Slavností přes celý Roč. S dovoleným Jeho Knížecí Milosti Pána Pána Kardinála Arcibiskupa Pražského vydaná a

*) Později tarář Svatohaštalský v Praze; viz Jung. V, 714; Jireček, Rukověť I. 346.

vytištěná v Praze. Léta Páně. MDCXXXIII. (Titulní list + 3. nestr. listy přípisu + 178 str. a 3 nestr. listy). Claudius připsal dílko své „Vysocedůstojnému pánu Janu Greyffenfelzovi z Plzenburgku etc., opatu kláštera Velehradského“. V přípisu svém praví mezi jiným toto: „V našich také zemích již přes sedmdesáte let katechismus Petra Kanisia od slavné paměti Ferdinanda I. císaře zvláštním dekretem léta P. 1554 ve Vídni daném s velikým užitkem přijat a schválen, jak dostatečnou známost zde v Praze a zvláště v zemích slavného domu Rakouského každý má“.

Malý katechismus Kanisiův obsažen jest také v díle nadepsaném: „Catechismus s novými Obrazy v nově na Světlo vydaný, který na místě Nového Léta 1684 pro Slávy Boží zveřejnenj, Býry Katolické rozmnoženj, Bludův lachýřných vyloženěnj, pravého Učenj Katolického vloženeňj, Mládeže v Býře dobré cvičenj, A všech Bůbec naučenj G. Mil. Panům Panům s winšem B hognosti Božehnanj Božjho obětowala A Službám duchownjm wžbych wolná Kolleg Societ. Jesu Rutnohoršká. SALVatVr Vnâ IVstVs In ChrIstVM fIDe. (Druhý titul): Katechismus Katolický. Vytisštěný v Starém Městě Pražském v Gižjho Czernoča 1681. (12°) Na 49 prvních listech nalézáme katechismus Kanisiův v pozmeněném poněkud uspořádání: výklad apoštolského vyznání víry, přikázání Božích i církevních, modlitby Páně a Pozdravení andělského z vlastního textu vyňat, za vzniklou takto kostru katechismovou položen a celkem chatrnými mědirytinami ozdoben. Druhou polovici spisku vyplňuje „Křestanské učení veršemi vyložené“, — jest to bezcenné a místy nechutné rýmování.

Z pozdějších vydání českého překladu malého katechismu Kanisiova registrujeme tato:

1. Malý Katechismus Obecnjmu Lidu v Mládeři

velmi vžitečný; a nyní w Otázky vvedený a vůbec vydaný: Od Petra Kanýžha Sv. Pijma Doktora. Vytisštěný w Praze v Petra Antonjna Benneka Léta 1708. 13 l. nestr. v 16°; na 5 dalších listoich „Spůsob Zpovědi Hříšného“, na 4 dalších několik modliteb, a na dvou posledních „Arýtmetyka pro děti z Katechysmuŝu“.

2. Malý Katechysmuŝ (atd. jako u předešlého). Od Petra Kanýžha, Swatého Pijma Doktora. S Nemilosťivějším Nadáním Jeho Mil. Chjář. Vytisštěno w Znojmě, 1741. 64 str. v 12°.

3. Katechysmuŝ Obecnjmu Lidu a Mládeži velmi vžitečný, od Petra Kanýžha z Towarýšstwa Gejššowa, Swatého Pijma Doktora vydaný, s Přidavkem některých Vykřadů a Modliteb z knižky Pátera Jodoka Andries vytaž ných. Vytisštěný w Praze w Impresjy Universit. Carolo-Ferdinan. w Kollegi Swatého Klimenta, Léta 1750. 36 nest. listů v 12°.

K Alvarově gramatice r. 1763 v Praze tištěné*) připojeny jsou dvě první hlavy katechismu Kanisiova, a to latinsky a česky — patrně jako cvičení pro mladé latináře.

Veliké oblihy nalezlo u nás zpracování Kanisiova katechismu, jež vydal *Jakub de Haies* S. J. — týž, jenž za pobytu svého v Čechách podal hr. Lamboyovi, prvé nežli u něho úřad zpovědníka převzal, známé „*Considerationes*“ o nevšední šlechetnosti jeho svědčící.**)
Překlad zpracování toho vydal *Šimon Hlína* S. J. pod titulem:

Katechysmuŝ Katolickeg velebného Pátera Kanýžha Towarýšstwa Gejššowa, Sv. Pijma Doktora, gať Mládeži, tať všsemu Lidu Křestianskému, aby w spasýtelném Bčenj Křimřkokatolickém krátce, světle a pilně vy-

*) „*Principia, seu Rudimenta grammatices.*“

**) Viz Sborník hist. kroužku III, 73—87.

učen býti mohl, w nově w hogněgšij Otázky a Odpovědi rozvedený. Předně jnce w Německém a Francauském Ga-
 zyku částěgi, potom y w Latinském na swětlo wydaný
 pracý a pilnostj Etihodného Pátera Jakuba Deshages
 Niderlendará, Towaryšstwa Gejziffowa Kněze. Nynj pať
 z Latinského Exempláře k Wjtku Czeského a Slowanského
 Národu na Czeško přeložený od Etihodného Kněze Sny-
 mona Hljiný téhož Towaryšstwa Gejziffowa. W Praze
 w Impresšy Universitatis Carolo Ferdinandeae w Kol-
 legi Towaryšstwa Gejziffowého v Swatého Klimenta, Léta
 1715. 206 str. v 8°. — Jiná vydání: W Praze v Wolff-
 fanga Widčharta, Arch-Biskupského a Králowštwj Czeského
 Impresšora 1717. 235 str. v 8°. — W Král. hlav.
 Měště Holom. 1726 222 str. v 8°. bez jména překlada-
 telova. — W Praze w Impresšy Universitatis Carolo-
 Ferdinandeae w Kollegi Towaryšstwa Gejziffowého v Swa-
 tého Klimenta, Léta 1733. 183 str. v 8°.

Suchá tato bibliografická data jsou tušime přece
 dosti výmluvna: svědčíť zajisté o tom, že Kanisius ne-
 jen osobní činností svou, nýbrž i katechismem svým
 o náboženské blaho národa našeho získal sobě zásluh
 velikých. Jak mnoho dobrého způsobila nepatrná na-
 pohled knížka Kanisiova mezi předky našimi, ví jediný
 Bůh. . . .!

III.

Příloha: Několik dosud netištěných listů bl. Kanisla. *)

I. *Kanisius Jindr. Scriboniowi a Antonínovi Brusovi
 z Mohelnice 28. července 1557 z Ingolšladtu.*

Pax Christi Jesu suavissima nobiscum.

Unis iisdemque literis agam vobiscum Rdi plurimum et
 inter nos amicissimi Domini, ut ne scripta disiungant, quos
 christianae charitatis nexus copulat, semperque coniunctissimos
 tenet. Venit ad vos chariss. in Christo frater noster et doctor

*) Z kníž. arcib. archivu Pražského

Joannes Victoria, qui fidem et ipse faciet, me quidem non nisi invitum tamdiu a vobis abesse, quos ego pro officii mei ratione et pro istius collegii utilitate non salutare tantum, sed etiam multis de causis convenire pridem exopto. Nostis autem isthaec, quae toto iam anno inciderunt impedimenta, dum ego (velim nolim) huc illuc circumcursito, non in Germania solum, sed etiam apud Italos. Benedictus Dominus Jesus, qui vestrae pietatis votis in me conservando annuit: adeo prospere successerunt omnia, ut vos etiam meo nomine gratias Christo duci et conservatori debeatis. Nunc vix ex Italia reversus ad colloquium abripior, mandata solum expectans regia, quibus instructus ad hunc theologorum conventum perveniam. Orate quaeso patrem misericordiarum, ut veritatis catholicae lucem nullis sectariorum tenebris aut fumis obscurari unquam, nunc vero maxime patiatur, quin potius dissidentes inter se et cum ecclesia partes ad unitatem pacemque exoptatissimam convertat. Horrendum, si meministis, malum haereticæ leprae, adeo difficile curatu semper fuit, nullisque fere artibus depellitur: ad oboedientiam sacerdotibus debitam redeundum est, si a Christo mundandi sunt, quos foedus ille noxiusque nimirum error corripuit. Sed multum interim valet multorum ardens precatio, et mortuo quadriduano eidemque foetenti lachrymae gratiam et vitam impetrare potuerunt. Dominus et coecos illuminet, et coecorum duces convertat, et Ecclesiae suae perturbatae navi tempestates istas mitiget, fidosque gubernatores donet. Exercentur interim electi, quos in tantis motibus communibusque multorum scandalis non perturbari posse, non humanae, sed divinae facultatis est. Nos immoti quaeso perstemus in officio et zelo religionis: qui in sordibus est, sordescat adhuc, siquidem corrigi ille a nobis aut non vult aut non potest. De pontifice maximo quam horrenda ubique spargantur, credo vos minime latere. Cham filii sunt isti, quibus ita libet in patris turpitudine palam ludere ac scurriliter agere. Non est meum de magnatum causa pronuntiare: habent illi Deum et iudicem et vindicem. Hoc unum dixerim, etiamsi iniquior esset causa pontificis, quam vulgus hoc tempore dicitur, candidius tamen de capite ecclesiae Christiane vicario et sentire et loqui Dei ecclesiae quae Filios oportere. Spectamus personas miseri, officia divinitus instituta negligimus, quae vulgo effutiuntur, valere apud nos crebro sinimus, et ad iudicandum praecipites, ad sapiendum tardi, ad precandum frigidum nihil minus meditamus, quam quae divinam iram a nobis, a clero et populo simul avertant, ac desideratam illam pacem communemque concordiam reipublicae reddant. At isthaec ego liberius fortasse quam velitis, et longius quam

necesse sit, nisi quod hac mea loquacitate vestram patientiam parum offendi, et nonnihil recreari posse confidam.

Venio ad causam *Doct. Tilani**), quem hic inter fratres offendi, sed non prorsus qualem ego vellem, quod is pro more suo ut agit multa concitatus, quemadmodum ipsi quoque nostis; ita molestus etiam ac importunus aliis esse pergit. Quare operi pretium facturus videbar, si illum ex Boemia revocatum alio mitterem, ubi is vitia quaedam, licet non aperte turpia, secreto dediceret, et ad hanc obedientiae nostrae amussim in Christo rectius institueretur. Sed ille nescio quid cogitans sinistri de maioribus, ac fortassis etiam nimium metuens sibi, redire ad vos turbasque novas ciere maluit, quam recta Italiam petere et obedientiae sanctae simpliciter inservire. Quapropter non tantopere movere vos vestramque prudentiam debent, si quae ille in Rectorem effutire aut in aliis accusandis evomere veritas non est. Tribuamus haec vitia perturbatae menti et loquentis imprudentiae: non tanti quaeso valeat unius accusatio, quanti totius collegii innocens sinceritas et sincera innocentia. Homines et nos sumus, non angeli, peccare possumus miseri, nos condonate et corripite, quia spirituales et spiritu lenitatis praediti. Si quid adhuc deesse putatis ad res collegii bene concinnandas, en vobis P. Victoriam, qui meo nomine vobis adsit et nostris praesit ad aedificationem. Habuit Christus in suo illo sanctissimoque collegio, qui peccarent, habuit quae displicerent, et quae sine Spiritus adventu pleno corrigi non potuere: ut minus mirum sit in nostris etiam naevos extare et corrigenda committi, nec omnia praestari ab omnibus. Verum de his ego satis apud humanissimos patronos, quos ad extremum rogo et obsecro, ut P. Victoriam sedulo iuvent, eundemque non secus ac Canisium suum et ament et audiant. Is de reliquis coram admonebit, ut nihil sit opus epistola longiore. Dnus Jesus conatus vestros in ecclesiae salutem adjuvet prosperetque semper; ob illius nomen sanctissimum collegio huic faveatis et prospiciatis etiam atque etiam rogo. Ingolstadii 28. Julii. Cras Doctor Tilanus, qui se vobis quoque commendat, Italiam duce Christo petet, cupitque veniam, quod apud vos immodestius egerit. Dnus Jesus gratia nos sua semper augeat. MDLVII.

Servus in Christo Petrus Canisius.

Rdis in Christo Dnis Henrico
Scribonio et Antonio Muglitzio,
summe observandis patronis
Pragae.

*) O věci té piše obšírně Schmidl I, na str. 111—113.

II. *Kanisius Antonůnovi Brusovi z Mohelnice
dne 10. srpna 1557 z Ingolštadu.*

Pax Christi suavissima nobiscum patrone colendissime.

Ante paucos dies cum primum ex Italia huc rediissem, scripsi per D. Victoriam nostrique collegii causam uti dignitati tuae, sic etiam domino meo praeposito quam maxime potui, in Christo commendavi. Idem nunc pluribus efficerem, si vel diffiderem humanitati vestrae, quem scio huic Jesu societati minime defaturam, vel existimarem vestrum in me amorem hac absentia mea debilitari. Proinde quod ultro facitis, Christo duce, hunc Christi gregem quamvis pusillam amate, si me amatis, atque defendite continenter, per Christum vos rogo et obsecro. De meo ad colloquium discessu tunc statnam, cum regiae literae, quas quotidie quidem expecto, huc perferentur: vos pro successu tanti negotii Divinam gratiam imploretis, aliosque nobis hęc faventes, dum precantur, reddatis velim. Nunc ea scribendi causa vel maxima fuit, quod liberari cupiam debitis hęc contractis nomine Pragensis bibliopolae, pro quo me fideiussorem dedi. Is multos selectosque libros hinc avexit anno superiore, ut fratres nostri optime norunt, certoque promisit, se paulo post redditurum quod pretium Ingolstadiensi bibliopola summae librorum constituisset. Pudet igitur me huius morae, quam creditor nec longiorem ferre vult nec potest. Quare tuam dignitatem etiam atque etiam rogo, ut sive per iudicem Pragensem, sive per amicum fidelem cum hoc homine agendum curet statim, quo et mea fides creditori pro hoc debitore data liberetur, et debita iuste dissolvantur. Opinor summam ad triginta tres florenos pertingere, et, ni fallor, est solvendo qui debet, aut libros qui vendantur asservat. Fateor, hoc negotium aut parum honestum, aut certe indignum videri, quo tua Dignitas a me oneretur. Sed hęc me pertrahit necessitas, et dum bonis libris Pragam vestram instruere conor, et hęc tanta pollicetur, nimium ego fortassis credulus fui. Ut ut sit, brevi quaeso hęc fratribus perscribatur, quid rei, quidque spei nobis relictum sit ad isthaec debita dissolvenda. Quod scribam aliud non succurrit, nisi ut fratrum nostrorum literae dominis Fuggeris commendatae, qui Pragae versantur, hęc cito perferantur. Spero patronos isthic omnes recte valere, idque precor a Christo, ut sit vobis diuturnum. Scribam alias Rdo Dno Praeposito, quem una cum caeteris ex me salutatum velim reverenter. Dominus Jesus a mundi curis

nos abstrahat ad studium verae pietatis publicaeque utilitatis.
Ingolstadii X. Augusti. Anno MDLVII.

Servus in Christo Petrus Canisius.

Rdo in Christo Dno Antonio
Muglitzio, M. Hospitalen. pa-
trono singulari.
Pragae prope pontem.

III. *Kanisius Antonínovi Brusovi z Mohelnice*
22. března 1558 ze Straubingu.

Pax Christi Jesu Suaviss. Nobiscum Rme in Christo Pater.

Debebam equidem iam antea, quod mei muneris erat, congratulando testari, cum aliis bonis omnibus, tum mihi quoque pergratam hanc Regis optimi electionem esse, quod ecclesiae Viennensi tamdiu desertae et afflictae pastor et praesul institueris. Benedictus Dominus, qui praeclaram hanc de Austriacis bene merendi occasionem contulit dignitati tuae: dabit idem princeps pastorum gratiam, quae, si advigilamus, his pascendis regendisque ovibus oportuna sit. Oro tantum, ne primis illis, quae fere incidunt, difficultatibus commoveamur: paulatim incommoda saepe vincuntur, quae subito corrigi vix aut raro possunt, immo etiam si nimium urgeas, deteriora fiunt. Aderit et Caesar, cuius imperii auspicia Deus Opt. Max. bene fortunet, eritque, ni fallor, tanto magis Theodosius, quo rectius videbit sibi rem cum Ambrosio esse. Tantum haereticos doctores utinam profligare possemus, ne cum unus aedificat, alius ex professo destruere videatur. Mitto libellum puerilem*), sed vulgo ni fallor, hoc spero commodum, et cui sapientia tua non difficulter addenda curabit, quae ad sanam catholicorum institutionem nunc sunt necessaria. His libellis egemus non minus, quam illis voluminibus prolixè tractantibus de catholicorum religione. Adiunxi catholicum responsum, quod opponi possit scripto adversariorum de colloquio nuper dirempto. Tuum de his iudicium liberum esto. Nunc Straubingae versor indignus ecclesiastes, sic postulante Bavariae duce, ut meam operam darem seducto misere populo, quem Deus colligat et restituat ecclesiae suae. Intra sex dies hic Caesarem expectamus. Nostri quaeso amplitudini

*) Knížkou touto míněn tak zv. „nejmenší“ Kanisiův katechismus německý. Srvn. O. Braunsberger, Entstehung der Katechismen etc.. str. 107.

tuae sint maneatque in Domino commendati: ego praeter ceteris debeo plurimum et cupio certo gratum declarare pectus. Conservet tuam pietam in gloria sua Dnus Jesus, qui nostros labores prosperet. Straubingae 22. Martii Anno 1558. Mox redibit huc tabellarius.

Rmae dign. tuae

Servus in Dno Petrus Canisius.

Rmo in Chro Patri ac Domino
D. Antonio Episcopo Viennen.
etc. Patrono suo digniss. Vieunae.

IV. *Kanisius Antoninovi Brusovi z Mohelnice*
13. června 1558 z Říma.

Pax Domini Jesu nobiscum sempiterna Rme Domine.

Quod amanter ad me scribat dignitas tua, cui multum debemus, equilem gratiam habeo. Praeclarum vero studium tuum in hac ecclesia reformanda libenter intellexi, et opto vehementer, ut pietatis tuae conatus cum apud Viennenses, tum apud Caesarem valeant, optimeque succedant. Ingens volvitur saxum, et in tempestate non modica navigatur, sat scio; sed nostrum est, aratrum in agro quamvis inculto et sterili promovere, navimque inter tot fluctas et scopulos, ne prorsus pereat, conservare. Incidimus, ut nosti, in hac difficillima tempora, quae si unquam alias, nunc profecto maxime bonos ecclesiarum gubernatores ac veros episcopos pastoresque declarant. In humanis consiliis parum ego spei ponendum duco: vicit impietas et malitia, ni plane fallar, ingenii studiique nostrae facultatem. Ad Christum ducem pastoremque ovium errantium cum lachrymis confugiamus, dormientem in navicula ut opem periclitantibus adferat, excitemus, et ut suis ipse nos viribus ad regendam navim instruat, exoremus. Huc magnopere conferet, si dignitas tua frequenter, ut episcoporum lumen Ambrosius quotidie, propitiatorium illud Eucharistiae sacrificium, quo nihil efficacius, Deo patri offerat, ac deinde studii temporisque multum sacris tribuat precationibus, quae vere arma episcoporum, tum si iufracto animo cum tepidis et frigidis istis agat negotium Christi et Ecclesiae, nihilque minus quam zelum domus Dei requiri in se patiat, praesertim ubi religio catholica vindicanda est. Videmus non diversa modo, sed etiam contraria prorsus esse studia mundi et eorum, qui quod dicuntur, catholici et ecclesiae catholicae rom. filii esse vult: his certum arduumque certamen, quod cum vita ipsa finiatur, hoc tempore expectandum est. Quare etsi non deceat

episcopum a me admoneri, tamen benevolentia erga me tua singulari fretus, quam maxime possum et hortor et obsecro, ut quoniam duobus placere dominis nec possumus nec debemus, istorum probra, odia invidiamque omnem certo expectemus et fortiter contemnamus: tum quod nostri est muneris absque respectu personarum urgere et exequi non cessemus: ut divina potius quam humana ope et authoritate in his motibus niti videamur. Et haud dubie pugnabit pro nobis Deus ultionum, in eo faciemus virtutem, ipse inimicos nostros ad nihilum deducet, aut certe illorum conatus in salutem suorum diriget.

Venio ad negotium confirmandi muneris Episcopalis, in quo certe a nobis laboratum est, ut coram testabitur Dns hic Antonius. Sed incidit duplex incomodum, quod nobis permolestum fuit et causam ipsam difficiliorem facit: alterum quia intempestive proponeretur priusquam ego quicquam intellexissem, nondum acceptis a D. Lanoyo literis; alterum, quoniam gravatim ferunt post tot menses peti gratiam, qua sine tentandum nihil erat in hac Ecclesia, uti canones iubent. Sed prius illud plus adfert momenti, et postulat expectari occasionem causae commodius expediundae: idque fiet composito negotio inter Pontificem et Caesarem principali, de quo plura scriberem, nisi coram explicaturus esset omnia RduS pater, qui non ignavus profecto, ut tibi gratificaretur, administer fuit. Speramus brevi conciliandos esse Monarchas; vulgus hominum aegre indicare potest, quantum hic difficultatis res ipsa adferat. Sapienter hic (mihi crede) omnia, tum in futurum prospiciunt, ne detrimentam accipiat religio, quae tot annis quomodo tractata sit a nostris, utinam coeci non videant et res ipsa non apertissime fateatur. Dnus Jesus dignitatem tuam servet incolumem cum Staphylo*) nostro, si tamen isthic adest, quem salutatum ex me cupio. Tuus ego semper ero ex animo Rme in Christo Pater. Romae 13. Junii 1558.

Servus in Christo P. Canisius.

Rmo in Christo patri ac domino
Antonio Episcopo Viennensi, pa-
trono suo semper colendissimo
Viennae.

*V. Kanisius Antonínovi Brusovi z Mohelnice
4. listopadu 1560 z Augšpurku.*

Pax Christi vobiscum Rme in Christo Pater!

Accepi literas dignitatis tuae, quas D. Paulus noster
huc necessario evocatus reddidit. Ac redit ille quidem hoc

*) Fridrich Staphylus (Stapellage) 1542—1564, konvertita, později (od r. 1560) professor bohoslovi na universitě Ingolštátské.

tempore, confectis utcunque rebus et patriis et quas mecum conferre habuit. Lubens autem intelligo singularem erga nos benevolentiam et studium ingens praestantiae tuae, quod ut sit perpetuum a Deo precamur. Ego vero quam maxime possum, utrumque collegium Viennae et Pragae nostrum Rmae P. T. commendo, ut nostris ubique patronum quemadmodum hactenus, fideliter exhibere dignetur.

Quod ad monasterium Oybinensem spectat, utinam huc tam gravi sarcina liberemur tandem, undecunque nostri Pragae vivant. Obiicit mundus varia hic impedimenta, quae nisi vincat dignitas tua, miseram profecto servitutem servire cogemur. Nam vix fieri posse putamus, ut Caesar commodiorem nobis ullum reperiat, in quem difficilis illarum rerum administratio conferatur. Quare non solum sibi, sed etiam nobis hanc praestet operam pietas tua praecamur, ut ex caesaris autoritate habeant aliunde nostri, unde Pragae sustententur, velint nolint Zittavienses, quibuscum litigare nollemus. Gaudeo interim hanc inspectionem accessisse, ut rectius norit Caesar, vel nobis tacentibus, quam egregie pacta serventur, nostrisque fides data servetur. Dns Jesus ad suam gloriam omnia.

Cum plurimum valeat autoritas vestra tum Pragae, tum Viennae, non possum non admodum rogare Dominum meum Reverendissimum, ut religionis negotium utrobique tueri ac vindicare pergat, praesertim adversus tot lupos impune grassantes, qui nobis oves Christi tam foede misereque perdunt. Opus est sane gubernatorum industria singulari, ubi tot undique tempestatibus navicula concutitur, et altum plerique stertunt in summo discrimine. Dominus utrumque principem ecclesiae suae ex animo servientem nobis donet, mittatque nobis tum Theodosios, tum Ambrosios. Ego in hac vinea non ociose versor, et fructum praestat Dnus laboranti, ut non pauci mirerentur, doleant vero adversari, quibus odiosa lux est catholicae veritatis. In Deo faciemus virtutem, et ipse ad nihilum deducet inimicos nostros. Non procul hinc Phauserus*) tenet cathedram pestilentiae, sed non valde gratus populo, ut audio. Sed utinam plures pestes non habeat Austria, quam graviter obscurari et opprimi a sectariis valde dolemus. Nostrum est interim afflictis ecclesiae rebus non deesse, quin magno etiam zelo Christi causam adversus mundi sapientes tueri debemus, nihilque ducere pulchrius, quam pro Christi nomine et religionis amore iniuriam ignominiamque referre. Dominus Jesus

*) Jan Šeb. Phauser, dvorní kazatel Maximiliánův, odpadl k luteranismu, načež byv r. 1560 od Maximiliana propuštěn, pastoroval v Laningenu.

omnes Ecclesiae catholicae pastores ei ovium curam et amorem excitet, reddatque optatam nobis tranquillitatem, aut certe quidem necessariam hoc tempore patientiam et sapientiam ad bene beateque vivendum. Augustae 4. Novembris 1560.

Servus in Christo Pet. Canisius.

Rmo in Christo P. D. Antonio
Episcopo Viennen. Patrono
comprimis honorando.

Pozn. Listu Kanisiova Antonínu Brusovi ze dne 22. prosince 1551 neotiskujeme, poněvadž podáváme jeho faksimile.

Štědrostí *J. E. nejdp. Frant. de Paula kard. Schönborna* ozdoben jest přítomný článek snímkem autografu bl. Kanisia jakož i reprodukcí starého pěkného obrazu téhož blahoslavence.

Vlastnoruční list Kanisiův, jehož snímek podáváme, a jenž chová se s pěti jinými listy Ant. Brusovi a J. Skribonioví adresovanými v arcibiskupském archivu Pražském, psán jest 22. prosince 1561 Antonínovi Brusovi, tehdáž již arcibiskupu Pražskému. Kanisius blahopřeje příteli a příznivci svému k novému důstojenství a vyslovuje naději, že v důstojenství tom horlivě bude působiti na prospěch církve katolické.

Přiložený obrázek bl. Kanisia zhotoven jest podle originálu chovaného v kníž. arcib. semináři Pražském. *)

Jest to zdařilá malba z druhé pol. XVII. stol. Vidíme na ní blahoslavence, an sedí v křesle u stolku, zaměstnán jsa právě spisováním. Nebeská pomoc, jež při tom jej provázela, naznačena symbolem Ducha sv. — holubicí, jež nad ním se vznáší, a allegorickou postavou Víry v levé polovici obrazu v oblacích stojící a o kříž se opírající, jež uděluje pokyny světcí, kterýž

*) Při sestavování tohoto článku poskytli pisateli jeho hojně pomoci vldpp. Ant. Wunsch, sekretář J. E., a P. Ivan Ad. Wagner, bibliothekář na Strahově; budiž jim za to vysloven tuto vroucí dík!

s důvěrou tvář svou k ní obrací. Krucifixem před ním na stole ležícím a soškou P. Marie naznačeno jest, odkud nejhlavněji čerpal statečný obránce církve sílu svou k boji. V levém dolejšímu rohu obrazu trhá pes, na jehož obojku napsáno CAN. AVSTRI. . . ., knihy kacířské.

Pobožnost křížové cesty.

V odpověď na konferenční otázku:

„Jaký vznik a jakou praktickou důležitost má pobožnost křížové cesty a jaká nařízení byla dána v příčině odpustků s pobožností touto spojených?“

napsal *Ferdinand Schmidt.*

(Dokonč.)

II. O křížcích (krucifixech) s odpustky křížové cesty.

Křížky s odpustky křížové cesty jsou kříže s obrazem božského Vykupitele, na který připojeny byly odpustky křížové cesty.

Začaly v minulém století, když na žádost (Františkánů) Minoritů z kláštera sv. Bonaventury v Římě papež Klement XIV. reskriptem ze dne 26. ledna 1773 je povolil z té příčiny, aby také „infirmi, navigantes, carceribus detenti et illi, qui morantur in partibus infidelium, aut legitime impediuntur, quominus possint visitare sacram Viam Crucis“, mohli získati „indulgentias dictarum Stationum, quando reperiuntur in statu dictarum tribulationum, recitando 14 Pater et Ave et in fine 5 Pater et Ave in memoriam divinae passionis, manutenentes Crucifixum aeneum, benedictum tamen ab aliquo Guardiano aut Superiore maiori, subdito Rasso P. Generali totius Ordinis in conventu Aracoeli“. — Z počátku bylo 19 Otčenášů etc. předepsáno, později pak 20, totiž dvacátý aby se obětoval na úmysl sv. Otce (Raccolta l. c. pg. 112.) cfr. S. C. Ind. decr. „Ur-